

Leerlinggerichtheid en het leren van docenten

Siebrich de Vries. (2014). *Student orientation as a catalyst for career-long teacher learning: Beliefs about learning and teaching and participation in learning activities by experienced and student teachers in Dutch secondary education* (Proefschrift). Groningen: Rijksuniversiteit Groningen. Isbn 978 90 367 6855 9, 178 blz.

Naarmate docenten meer gericht zijn op het leren en ontwikkelen van leerlingen, zijn ze ook meer gericht op hun eigen leren en hun eigen ontwikkeling.

Studenten in de lerarenopleiding die meer bezig zijn met het up-to-date krijgen van hun kennis en vaardigheden, het reflecteren op onderwijservaringen en het samenwerken met collega's, zijn betere docenten: ze hebben een efficiënter klasmanagement, ze geven een duidelijkere en beter gestructureerde instructie, en ze geven intensievere lessen die leerlingen meer activeren.

In deze twee stellingen vat Siebrich de Vries de belangrijkste resultaten van haar promotieonderzoek samen. Ze promoveerde op 10 april 2014 in Groningen, waar ze oorspronkelijk vakdidactica Frans, daarna nascholingscoördinator, onderzoeker en projectleider was en is bij de universitaire lerarenopleiding.

De Vries enquêteerde honderden docenten en tientallen lio's over hun opvattingen en groepeerde hen al naar gelang hun vak- of leerlinggerichtheid. Symptomen van vakgerichtheid zijn hoge scores op uitspraken als 'In mijn onderwijs is het belangrijk dat de inhoud van

mijn lessen goed is' of '... dat de leerlingen de inhoud van mijn vak leren'. Leerlinggerichte docenten scoren hoger op bijvoorbeeld '... dat leerlingen zelfstandig problemen in mijn vak leren oplossen' of '... dat leerlingen, waar nodig, samenwerkend leren in groepjes'. Vak- en leerlinggerichtheid sluiten elkaar natuurlijk niet uit, dus (aanstaande) docenten zijn niet of het een of het ander, maar kunnen wel meer of minder duidelijk naar de ene of de andere kant overhellen.

Om het leren van docenten te meten identificeerde De Vries drie soorten leeractiviteiten: het ontwikkelen en bijhouden van kennis en vaardigheden, het reflecteren op eigen onderwijservaringen en het samenwerken met collega's en anderen. Deze activiteiten werden geconcretiseerd in een enquête met uitspraken als 'Ik lees vakbladen', 'Ik vraag collega's lessen van mij bij te wonen om feedback te krijgen', 'Ik bereid lessen samen met collega's voor'. Daarnaast werden lessen van lio's geobserveerd en gescoord op criteria als 'De docent zorgt voor een ontspannen sfeer', '... zorgt voor een ordelijke voortgang van de les'.

Met de nodige statistische technieken werden de vele gegevens bewerkt en konden conclusies worden getrokken en onderbouwd. Ook doet de Vries op grond van haar bevindingen aanbevelingen voor de selectie voor het beroep van leraar, de initiële opleiding en de scholen. Een selectie aan de poort op motivatie, vaardigheden en persoonlijke kwaliteiten, zoals gebruikelijk in Finland, zou bevorderlijk kunnen zijn voor de gemiddelde kwaliteit van leraren, dus van het onderwijs in Nederland. Dit zou vooral voor de universitaire lerarenopleiding relevant zijn, omdat docenten met een universi-

taire achtergrond vaker vakgericht zijn. In de initiële opleidingen zouden de principes van leerlinggerichtheid, samenwerking en carrièrelang leren meer nadruk moeten krijgen. Ook in scholen zou het samenwerkend leren van docenten bevorderd moeten worden, door samen onderwijs te maken en te evalueren.

Katalysator en gevolg

Het proefschrift is gebaseerd op vijf wetenschappelijke artikelen, samengesmeed tot een boek dat interessante gegevens levert met deels herkenbare, deels verrassende inzichten rondom de eeuwige vraag: wat is een goede leraar? Aan welke eigenschappen en welke gedragingen is die te herkennen?

Misschien is trouwens de betere leraar een vrouw: in De Vries' onderzoek bleken vrouwen significant vaker leeractiviteiten uit te voeren dan mannen.

Ik heb toch een probleem. Het is bekend: als statistisch aangetoond is dat de verschijnselen a en b samen optreden, dan is daarmee niet aangetoond dat a de oorzaak is van b. Het kan andersom zijn, of het mechanisme ligt op een ander niveau. De Vries erkent dat haar theoretisch model slechts voor een deel verklaard is, maar presenteert toch leerlinggerichtheid als katalysator en het carrièrelang leren als gevolg.

In het publieke debat over onderwijskwaliteit wordt geroepen om meer universitair opgeleide leraren, en dan vooral vanwege hun vakkennis. Die is immers volgens klagers op haar retour bij de gemiddelde docent en dus bij de dito leerling. De achteruitgang wordt geweten aan de toegenomen leerlinggerichtheid van het onderwijs van de laatste decennia. De Vries presenteert leerlinggerichtheid juist als katalysator

Foto: Anda van Riet

poort en ook voor wat in de lerarenopleiding benadrukt zou moeten worden. Het gaat niet om een aangeboren dan wel aangeleerd of aangepraat geloof in leerlinggericht onderwijs, maar om een open en energieke, geïnteresseerde en geëngageerde grondhouding in het beroep, waarvan complexiteit en zwaarte door opleiders niet verzwegen mogen worden. Als die grondhouding er is, volgt daaruit een gerichtheid op zowel vakinhoud als leerling. Zo was het altijd al, ook voordat leerlinggerichtheid ideologie werd.

Hoe dan ook, de zoektocht naar de goede leraar m/v zal nog wel even doorgaan. EK

voor onderwijsverbetering.

De concretisering van leerling- en vakgerichtheid in haar enquête roepen de tegenstelling tussen 'modern' en 'ouderwets' op. Modern ben je als je voor zelfstandig en samenwerkend leren en voor differentiatie bent, ouderwets als je de vakinhoud, een ordelijk lesverloop en goed luisterende leerlingen belangrijk vindt.

Die associatie is verklaarbaar in het licht van de nieuwere Nederlandse onderwijsgeschiedenis. De laatste halve eeuw staat in het teken van een omslag. Het maatschappelijke beeld, en daardoor ook het zelfbeeld van de leraar ondergaat een metamorfose van disciplinerende autoriteit, vakman, kennisoverdrager en baas in eigen klas naar een begeleider van individuele, zelfstandige leerprocessen als employé in een leerfabriek. Dat zijn natuurlijk verabsoluteringen en ideologisch beladen karikaturen. Maar dat worden begrippen als 'vakgericht' en 'leerlinggericht' ook maar al te makkelijk. In werkelijkheid waren er vroeger ook

'vakgerichte' en 'leerlinggerichte' leraren, alleen heetten ze nog niet zo.

De wezenlijke en centrale factor lijkt mij een permanent leergierige houding van (aanstaande) docenten. Goed functioneren in het evoluerende maatschappelijke dienstverleningsinstituut dat de school is, betekent dat je open moet staan voor de verandering, ook van je eigen opvattingen en gedrag. Niet gemakzuchtig louter op routine draaien, maar van mislukkingen willen leren, voldoening vinden in gelukte probeersels en de moed erin houden. Van die leergierige grondhouding zijn leeractiviteiten en luisteren naar collega's directe symptomen. Een ander symptoom is een vanzelfsprekende leerlinggerichtheid. Dus niet leerlinggerichtheid is de katalysator van het leren van docenten, maar het leren van docenten is de katalysator van leerlinggerichtheid.

Dat is, denk ik, geen spitsvondigheid maar maakt wel degelijk wat uit, in elk geval voor de aanbevolen selectie aan de

levende talen

CONGRES FRANS 2015

Deze tijd van globalisering, waarbij de hele wereld één dorp lijkt maar waarin we verschillende talen spreken en talrijke culturen ontmoeten: dat is het thema van het congres Frans editie 2015 – *le français à travers le monde*.

Op vrijdag 20 en zaterdag 21 maart 2015 zal het grootste nascholingsprogramma Frans in Nederland opnieuw plaatsvinden, precies tijdens de *semaine de la francophonie 2015*. Noteer alvast de datum in de agenda want dit evenement wilt u toch niet missen? Bovendien heeft u, mede vanwege de nieuwe regels in de cao voortgezet onderwijs – per 1 augustus – een groter persoonlijk nascholingsbudget, dat u in kunt zetten voor uw komst naar het congres Frans.

Hou de website <www.congresfrans.nl> in de gaten en kijk in de congreskrant, die begin december zal verschijnen.